

6

Другарю ЖИВКОВ,

Нощес по негово искане приех
др.Е. Папайоану. Във връзка с въпроса, който
поставя (изложен в паметната записка),
предлагам:

1. Да извикаме чехословашкия посланик
и го информираме за мнението на Папайоану по
въпроса за получаване на оръжие.

2. В сряда да се свържем с ЦК на КПСС,
за да узнаем тяхното мнение по въпроса.

3. След това да се дадат указания
на печата най-внимателно да разобличават
опитите за преврат в Кипър. Ако съветските
другари предложат някакви други мерки (военни,
дипломатически), ще Ви уведоим своевременно.

19.III.1974

В. Черметан

ПАМЕТНА ЗАПИСКА

На 17 март 1974 г. секретарят на ЦК на БКП Константин Теллалов разговаря с генералния секретар на АКЕЛ – Кипър Езекиас Папайоану по негова молба.

Другарят Папайоану, който пренощува в София на път за Москва пожела да информира Политбюро на ЦК на БКП за следното:

От три различни източници ЦК на АКЕЛ има сведение, че Йоанидис готви преврат едновременно в Гърция и Кипър на тъй наречените "твърди" в гръцката армия. Планът за такъв преврат бил разработен от ЦРУ и по-специално от представителя на ЦРУ за района на Близкия изток Нефт, който има за седалище Атина. Целта на плана по-специално за Кипър е да бъде отстранен Макариос и да се нанесе удар по АКЕЛ. В Гърция трябвало да се отиде още по-надясно от сегашното правителство. В армията съществувала сега тенденция да се отстрани режима и да се повика Караманлис. Американците се надяват по този начин да хвърлят мост между Гърция и Турция. Изглежда, че Турция се отнася благосклонно към едно такова решение. Еджевид не е далеч от мисълта за т.н. "Федериране" на Кипър, независимо, че се представя за прогресивен.

Силите на ЕОКА-2 (гривасистите) щели да бъдат използвани за извършване на преврата в Кипър, както и някои сили от националната гвардия. Планирало се превратът да се извърши за няколко часа, за кратко време, иначе нямало да отбележи успех. От Гърция е бил изпратен в Кипър тайно един офицер, който да оглави ЕОКА.

От всички досегашни планове за преврат в Кипър този е най-сатанинския. Явно изработен е от мислеща личност, която познава действителността в Гърция и Кипър. За първи път става дума за извършване на двоен преврат. Разчита се на бързото провеждане на преврата, за да се избегнат евентуални протести от трети страни.

Нашите сведения са, че Макариос ще се противопостави на подобен преврат. И трите наши информации съвпадат с информацията, която има самият Макариос. Това придава на положението още по-сериозен характер. Нашите сведения са получени извън неговите източници.

Макариос поканил Лагакос (посланика на Гърция в Кипър) и му заявил, че знае всичко, което гърците се готвят да направят в Кипър. Заплашил го, че ще ги разобличи. Лагакос се опитал да опровергае Макариос и явно изплашен го помолил да не предприема нищо. Незабавно след тази среща в Кипър пристигнал представителят на гръцкото министерство на външните работи Гунарис с явната цел да успокои Макариос и да го уговори да мълчи. Макариос повторил и пред него своите обвинения, като му заявил: "Вие сте виновни за бедите на Кипър". Гунарис се опитал да го опровергае, но Макариос му казал, че това са приказки без всякакво покритие.

Макариос е поискал оръжие от ЧССР и помощ от СССР. Оръжието е трябвало да бъде доставено със самолет бързо за не повече от седмица. През миналата седмица АКЕЛ е изпратила членът на Политбюро Кацуридис в Прага, за да обясни на чехословашките другари необходимостта от тази доставка. Там обаче го приел другар от Международния отдел на ЦК на ЧКП на име Варвошек и му заявил, че не могат да им предоставят оръжие, тъй като те не били търговци на оръжие. Заявил

му, че Макариос обещал да ходи в Румъния, а иска оръжие от Чехословакия. Кацуридис се помъчил да обясни на чехословашкия другар, че Макариос ще посети навярно не само Румъния, но и Чехословакия, и Унгария и други социалистически страни, че не бива да се иска от него да следва напълно комунистическа линия. Но чехословашките другари поискали писмена молба от Макариос, а оръжието да се изпрати официално.

Другарят Папайоану съобщи, че те не разбират какво по-официално искане очакват от Макариос, след като сега това стана чрез посланика на Кипър в Прага. Освен това не за пръв път чехословашките другари използват самолет за доставка на оръжие в Кипър. Ние - заяви той - разглеждаме този проблем много сериозно. Касае се за хиляди хора, които Макариос ни помоли да му дадем. Ние сме подготвили тези другари, но нямаме оръжие за да ги въоръжим. Макариос се опира твърде много на нас. На нашите хора той има по-голямо доверие. Разбира се това не може да се демонстрира, но факт е например че радиото, телевизията и пощите се охраняват от наши хора. Има много наши хора и в охраната на летищата. Там, където работите са сериозни, той се опира на нас. При това положение представете си как трябва да се преценява отговора на чехословашките другари. Ние казахме това и на съветския посланик. Той ме помоли да отида аз лично в Москва. В сряда се връщам от там директно за Никозия.

Искаме да помолим българските другари да намерите начин и ни окажете съдействие. Знаем, че е деликатно, но може би вие ще поговорите с чехословашките другари. Защо се страхуват? Оръжието ще бъде платено. Освен това то се дава на законното правителство на Кипър и по негово искане.

Освен това бихме ви помолили да предприемете и някои стъпки по отношение на гръцкото правителство – военни учения ли, не зная точно какво.

Така или иначе ние считаме, че положението е много сериозно и не бива да даваме Кипър в ръцете на фашистите. Сами разбирате какво би станало, ако се случи това, което е в Чили. Ние не сме направили нищо, за да провокираме подобни стъпки: нямаме нелегална организация на партията, работим чрез държавните органи. Ако ние не подкрепяме сегашната държава, тя няма да съществува нито ден. Фактът, че Макариос заема твърда позиция и каза на гръците, че могат да минат само през трупа му, показва, че и ние трябва да се готвим за такъв отговор.

Понеже въпросът е спешен – това е въпрос на дни, а може би и на часове – трябва да вземем бързи мерки. Не е изключено Йоанидис да използва националния празник на Гърция 25 март за този случай, като се замаскира с предвиждания парад на войски, танкове и пр.

Другарят Теллалов обеща да информира др. Живков и се спря на нашата политика по отношение на Кипър, Гърция и Турция.

Др. Папайоану подчерта, че разбира напълно нашата политика. Всичко което правите вие – заяви той – е в интерес на социализма и на антиимпериалистическата борба. Румъния и Югославия проявяват платонически интереси към кипърския въпрос. Ние много дължим на Съветския съюз. Присъствието на съветския флот в Средиземно море за нас е спасение. Югославяните и румънците не разбират това. Що се отнася до Гърция нашето впечатление е, че сегашното гръцко правителство е

двулично. Докато Тетенес говори за "преговори по кипърския въпрос", в същото време гръцките офицери в Кипър издигат лозунги за ЕНОСИС и за ликвидиране на АКЕЛ.

За провала в Гръцката компартия др. Папайоану изказа предположението, че има предател в ръководството на партията.

Накрая той говори за необходимостта от предприемане на политическа кампания за разобличаване на заговорниците. Нашето впечатление е - заяви той, - че от една седмица в съветския печат зачести писането в този дух.

Другарят Теллалов каза, че за всичко ще информира нашето ръководство и няма съмнение, че нашата партия, както и досега, ще направи всичко необходимо, което е по нейните сили да окаже нужното съдействие на кипърските другари в този труден за тях момент.

На срещата присъствуваха Иван Ганев - заместник-завеждащ отдел "Външна политика и международни връзки" и Константин Попов - посланик на НР България в Никозия. Пре-веждаше Бочо Бочев - сътрудник в отдел "ВПМВ".

18 март 1974 година